

En folkeskole i verdensklasse

- › Hvordan gearer vi folkeskolen til at møde fremtidens udfordringer og krav?
- › Hvordan ser folkeskolen anno 2010 ud?
- › Hvad skal skoleeleverne klædes på til?
- › Hvad er kommunernes ansvar?

Indhold

- 5 Forord
- 6 Dygtige og glade skolebørn
- 9 Skolen som stærkt socialt miljø
- 13 Den nye skoledag
- 14 På 18 års dannelsesrejse
- 17 Ledelse sikrer kvaliteten

Forord

Børne- og Kulturchefforeningen (BKF) giver her sit bud på de handlinger, der er nødvendige for at sikre folkeskolens position i fremtiden.

I BKF lægger vi op til dialog, fælles fokus og handleparathed fra parterne omkring folkeskolen. Det er ad den vej, de bedste resultater opnås. Vi ønsker at forankre diskussionen om, hvordan kvaliteten fortsat bliver bedre til gavn for alle i folkeskolen og i det danske såvel som i det internationale samfund.

Globaliseringen spiller en stadig større rolle i vores samfund. Det medfører, at vi skal ændre vores forventninger og krav til folkeskolen. Danmark har brug for borgere, som har viden og know how, og som er i stand til at bringe denne viden og know how i spil både her og i andre lande. Vi lever med andre ord i en globaliseret verden, der stiller øgede krav om at tage pejling på den omverden, vi uddanner til.

Set i dette lys har undervisningen i grundskoleårene vidtrækkende perspektiver.

Hvordan sikrer landets regering og de kommunale skoleejere, at folkeskolen bliver det fundament, som fastholder Danmarks førende position i forhold til velstand, økonomi og viden?

Jo, vi skal stile mod intet mindre end en folkeskole i verdensklasse. En sådan er både faglig og rummelig, hvilket i virkeligheden er to sider af samme sag. Kun ved at løfte og styrke alle børn med udgangspunkt i deres potentialer og talenter kommer folkeskolen i verdensklasse.

Og det er vigtigt at fastholde vores danske tradition for

en fælles folkeskole, hvor eleverne trivsel spiller en afgørende rolle i undervisningen.

Folkeskolens måske største udfordring er at dyrke og bevare elevernes motivation og gejst gennem hele skoleforløbet, så lysten til at lære består også i det videre uddannelsesforløb. Folkeskolen har en dannelsesopgave såvel som en uddannelsesopgave. Begge opgaver skal løses, hvis vi vil sikre, at unge efter ti års skolegang har både selvværd, selvtillid og kundskaber til at kunne gå videre i uddannelsessystemet.

Udfordringen for de nye, større kommuner bliver at skabe dynamik og udvikling på skolerne - og at fastholde dynamik og udvikling. Det kræver overordnede strategier og visioner. Men strategier og visioner gør det ikke alene. Der skal også handles. Og først og fremmest skal der sikres dialog og fælles forståelse af, hvilke handlinger der er nødvendige.

Oplægget koncentrerer sig om hovedområderne:

- Dygtige og glade skolebørn
- Skolen som stærkt socialt miljø
- Den nye skoledag
- På 18 års dannelsesrejse
- Ledelse sikrer kvaliteten

November 2005

Per B. Christensen,
formand for Børne- og Kulturchefforeningen

Dygtige og glade skolebørn

1. Fagligheden skal i vejret

En forudsætning for, at Danmark også i fremtiden skal kunne klare sig i et globaliseret samfund, er stor faglig dygtighed på alle niveauer samt kompetencer til at bringe denne faglighed i spil. Internationale undersøgelser viser, at det faglige niveau hos danske skoleelever kan forbedres, og at de samme elever har en række gode kompetencer som fx evnen til at stille kritiske spørgsmål.

17 procent af skolebørnene fra en årgang forlader folkeskolen med utilstrækkeligt udbytte. For at ændre det mønster er der brug for handling. Folkeskolen er for alle, og det skal afspejle sig i skoledagen og i udbyttet gennem en varieret og alsidig pædagogik. Der skal bygges videre på styrkerne i folkeskolen. Og der skal bygges videre på den kendsgerning, at danske elever er glade for at gå i skole. Samtidig skal kravene til fagligheden øges på alle niveauer.

En alsidig pædagogik, der tilgodeser elevernes forskellige behov for læring, kræver høj faglighed. Men en alsidig pædagogik kræver også, at lærerne får nye kompetencer inden for metodeudvikling og evaluering. Udviklingen af lærernes kompetencer skal ske gennem både ekstern efteruddannelse og intern sparring og supervision.

BKF anbefaler

- > at kommunerne sætter konkrete mål for, hvordan skolerne arbejder med øget faglighed kvalificeres og styrkes.
- > at kommunerne sikrer efteruddannelse og formidling af viden som understøtter skolerne arbejde med høj faglighed.

- > at den enkelte skoles ledelse sikrer, at der i lærergrupperne omkring de forskellige årgange er de nødvendige faglige og pædagogiske kvalifikationer.
- > at lærerne planlægger og gennemfører en undervisning, der lever op til de centralt udmeldte fælles mål.
- > at lærerne støttes i deres arbejde gennem efteruddannelse, kompetenceudvikling og supervision.

2. Vi skal dyrke talenterne

I sportens verden dyrker og hylder man talenterne. På samme måde er det vigtigt, at der i folkeskolen er mulighed for at talenter kan udvikle sig. Udvikling af talenter og udfordringer for børn med særlige behov betyder udfordringer for elever og lærere.

Talentudviklingen skal ses som en del af folkeskolens rummelighed. Her har netop bredden i sammensætningen af elever betydning for, at alle elever – dygtige såvel som mindre dygtige - bliver bedre.

Udvikling af talenter kommer ikke af sig selv. Særlige evner skal opdages, udfordres, udvikles og stimuleres. Derfor er det påkrævet, at vi forandrer kulturen i folkeskolen, så det bliver legalt at tale om og give særlig opmærksomhed til talenter. Hvis alle elever skal udfordres tilstrækkeligt, kræver det anderledes rammer i skolen. Det kan fx være, at undervisningen i større grad skal foregå i mindre hold. Eller det kan være, at undervisningen skal differentieres på tværs af klasser og klassetrin. Samtidig er det vigtigt, at miljøet i timerne er tolerant og accepterende, så fællesskabet mellem eleverne styrkes.

BKF anbefaler

- > at kommunerne sikrer, at alle skoler udvikler udfordrende udviklings- og læringsmiljøer med udstrakt brug af fleksibel holddannelse og muligheder for, at talenter kan udfoldes.
- > at kommunerne sikrer kompetenceudvikling til skolens medarbejdere, så alle elever kan udfordres og stimuleres.
- > at den enkelte skole sikrer videndeling mellem skolens forskellige lærerteams.

3. En god skole evaluerer hver dag

En skole med høj faglighed kræver, at alle bruger dokumentation og evaluering systematisk og målrettet i dagligdagen. Evalueringen må aldrig blive et mål i sig selv. Men den er med til at sikre, at alle børn udfordres gennem varieret og alsidig undervisning. Det betyder, at der arbejdes med både læringsmål og undervisningsmål. Læringsmålene evalueres i forbindelse med den løbende evaluering af elevernes udbytte af undervisningen. Undervisningsmålene evalueres i forhold til rammer, indhold og målopfyldelse.

En evalueringskultur i skolen omfatter alle niveauer. Den er en naturlig del af den enkelte elevs arbejde, arbejdet i klassen, det enkelte lærerteam, den enkelte årgang, fagområderne, hele skolen og hele skolevæsenet. Evalueringen er også ekstern. Dvs. at skolens pædagogiske arbejde dokumenteres og formidles til omverdenen.

BKF anbefaler at kommunerne sikrer:

- > en evalueringskultur på alle skoler gennem overordnede fælles mål og principper og gennem dialog om mål og resultater.
- > at der gennem intern og ekstern evaluering er fokus på udviklingen i forhold til både centrale og lokale politiske mål og bestemmelser.
- > opfølgning på evalueringsresultaterne.

Kvalitetssikringen i kommunerne skal være tydelig og synlig, så der ikke er tvivl om kvaliteten på den enkelte skole.

BKF anbefaler

- > at kommunerne har en overordnet strategi for skolerne som en del af hele børne- og ungeområdet.
- > at forvaltningsledelsen sikrer kvalitet og faglighed gennem dialog, tydelighed i målene og i opfølgning af målene.
- > at forvaltningsledelsen sikrer helheden i skolevæsenet gennem netværk, dialog og samarbejde på tværs af skolerne.

3. Forvaltningsledelsens ansvar skal gøres tydeligere

Kravene til folkeskolens resultater er både mange, præcise og kontante. Behovet for ledelse er understreget. Alt dette har stor betydning for forvaltningsledelsen på skoleområdet. Både forvaltningschefen og skolechefen er særdeles centrale i forhold til behovet for at øge kvaliteten i skolens arbejde.

Forvaltningsledelsen skal medvirke til at sikre helheden i skolevæsenet, så der er sammenhæng mellem de enkelte

skoler og forvaltningen. Styringen af skolevæsenet skal sikre, at der uanset graden af decentraliseringen til skolerne, arbejdes ud fra fælles mål og forpligtigelser.

Det er vigtigt, at forvaltningens ledelsesansvar for folkeskolen gøres tydeligere. Det skal også ses i sammenhæng med kravene fra den kommende opgaveudlægning og de nye større kommuner.

For at styrke skolerne i kommunen er der brug for, at forvaltningsledelsen både fagligt og ansvarsmæssigt er i konkret sparring og samspil med skoleledelserne på de enkelte skoler. Det er derfor væsentligt, at forvaltningsniveauet er fagligt bemandet til at understøtte skolerne.

BKF anbefaler

- > at de enkelte kommuner beskriver og tydeliggør forvaltningsniveauets ledelsesansvar på skoleområdet.
- > at de enkelte forvaltningschefer og fagchefer på skoleområdet sikrer, at der vedtages en tilsynsplan samt en evalueringsplan for skoleområdet.
- > at forvaltningsledelsen i tæt dialog med skoleledelserne igangsætter og følger op på ny lovgivning samt centrale og lokale beslutninger.

Skolen som stærkt socialt miljø

1. Knubs og kram giver sociale kompetencer

Det enkelte barns evne og parathed til at indgå i samspil med andre og udvikle social kompetence udfordres ved, at skolen stiller krav om engagement, fællesskab og medbestemmelse.

Det sociale fællesskab skal derfor styrkes gennem planlagte handlinger og pædagogiske udfordringer, der giver muligheder for både knubs og kram eleverne imellem. Et tolerant socialt miljø kræver ligeværdighed og respekt for de enkelte børns forskelligheder, hvad angår køn, nationalitet, færdigheder, evner og social status.

Et værdifuldt udgangspunkt for et venskab er, at konflikter kan gennemleves og håndteres. Det skal derfor være legalt at sige fra over for kammeraternes pres. Og det skal være forpligtende at sige ja til at indgå i de forskellige sociale relationer. Men enkelte børn vil kræve særlig støtte og opmærksomhed for at kunne begå sig i fællesskabet, hvor løsning af konflikter er vejen til bedre indsigt i egne og andres adfærdsmønstre.

BKF anbefaler

- > at den enkelte skole har tydelige og præcise forventninger til elevernes adfærd.
- > at den enkelte skole sikrer, at elevernes medbestemmelse indgår som en del af elevernes og lærernes evaluering af undervisningen.

2. Plads til børn med særlige behov

Elever med forskellige behov skal gennem udfordringer udvikle sig i et alsidigt læringsmiljø, hvor det normale er, at forskelligheder kan håndteres. Eleverne indgår aktivt i fællesskabet i den rummelige skole.

Øget rummelighed kræver, at pædagogikken i undervisningen giver plads til både differentiering og målrettethed. På samme måde skal specialpædagogikken være præget af høj faglighed, kompetenceudvikling og fleksibilitet. Grænsen mellem den almindelige undervisning og specialundervisningen skal nedbrydes og erstattes af en målrettet pædagogik til børn med særlige behov.

Børn med særlige behov, der ikke kan tilgodeses i den almindelige undervisning, har behov for kvalificerede specialtilbud i tilknytning til normalmiljøet.

For at understøtte arbejdet med børn med særlige behov er det nødvendigt med tværfaglig rådgivning. Det kan være i form af en distriktsstruktur, hvor sagsbehandlere, sundhedsplejersker og PPR-medarbejdere arbejder tæt sammen med skoler, institutioner og klubber.

Det er afgørende for en sådan decentral børnerådgivning, at den besidder høj faglig ekspertise, som er forankret i et kommunalt netværk, og som har kompetence til at træffe relevante beslutninger.

BKF anbefaler

- > at kommunerne sikrer rammer og kompetencer både i forhold til udviklingen af pædagogikken – herunder specialpædagogikken – på de enkelte skoler.

- > at den enkelte skole sikrer, at undervisningen differentieres, så kun ganske få elever med særlige behov udskilles.
- > at kommunerne sikrer, at den lokale, tværfaglige børnerådgivning indgår i tæt samarbejde med høj ekspertise og faglighed samt kompetence til at træffe beslutninger.

3. Den vigtige kontakt mellem hjemmet og skolen

Fællesskabet og rummeligheden i folkeskolen er afhængigt af, hvordan samarbejdet mellem skolen og hjemmet fungerer. Det handler i høj grad om forventninger, og om hvordan forventningerne kan udvikles og justeres, så de bliver understøttende for elevens udvikling.

Balancen mellem det fælles og det individuelle samarbejde skal sikres gennem øget målrettethed i samarbejdet. Her er det nødvendigt, at der er en god kommunikation og en klar strategi for håndtering af samarbejdet mellem skolen og hjemmet - både individuelt og generelt. Det er afgørende med tydelige forventninger, der inddrager ressour-

cerne hos det enkelte forældrepar, så alle oplever sig værdsatte og betydningsfulde i samarbejdet.

Når der er klarhed over ansvarsfordelingen, indeholder samspillet mellem skole og hjem fantastiske ressourcer. Disse ressourcer bør indgå i sammenhængskraften mellem hjemmet og skolen til støtte for den professionelle håndtering af barnets og den unges læring. Også skolebestyrelserne spiller en afgørende rolle som formidlere af den konstruktive dialog, der indebærer respekt, gensidigt ansvar og forpligtelser.

BKF anbefaler

- > at kommunerne sætter overordnede mål for samspillet mellem de professionelle i skolen og forældrene.
- > at kommunerne sikrer skolebestyrelsernes aktive medvirken i folkeskolens udvikling.
- > at den enkelte skole konkretiserer de overordnede mål, roller og forventninger i et samarbejde mellem skole og hjem præget af gensidig respekt og afstemte forventninger.

Den nye skoledag

1. En fleksibel dagligdag

Skolens måde at organisere skoleåret og skoledagen på skal understøtte et undervisningsmiljø, der er fremmende for både rummelighed og faglighed. Undervisningen gøres mere fleksibel, og det skal gøres mere naturligt med forskellige former for holddannelse.

For at fremme denne udvikling er det nødvendigt, at medarbejderne og de enkelte team tildeles stor kompetence, når de skal planlægge indhold og organisering.

Skolens fysiske rammer skal være tilpasset det pædagogiske indhold og virke inspirerende og understøttende for læringsmiljøet og fleksibel tilrettelæggelse. Skolen organiserer sig, så den understøtter udvikling af viden, formidling af viden og implementering af nye metoder.

BKF anbefaler

- > at skolernes organisation og struktur fremmer den enkelte elevs indlæring.
- > at det pædagogiske indhold udvikles og kvalificeres på tværs af skolerne.
- > at den enkelte skoles ledelse sikrer kompetente team af medarbejdere, der har indflydelse og ansvar, når det gælder de forskellige årgange.

2. Ti års obligatorisk skolegang

Folkeskolen skal indeholde et tiårigt skoleforløb, der starter i børnehaveklassen. Ud over det obligatoriske forløb skal der fortsat være mulighed for et frivilligt skoleår, som sikrer en glidende overgang til de efterfølgende ungdomsuddannelser. Dette skoleår skal være starten på noget nyt, og det skal være målrettet ungdomsuddannelserne.

Det frivillige tilbud skal især være for de uafklarede unge og de unge, der ikke er fagligt og personligt parate. Derudover skal det indeholde obligatorisk brobygning og målrettet vejledning via Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU).

BKF anbefaler

- > et frivilligt år som start på overgangen til ungdomsuddannelserne med brobygning og målrettet vejledning for de uafklarede unge.
- > at kommunerne sikrer, at UU gennem sin vejledning er med til at fastholde de unge i en ungdomsuddannelse efter folkeskolen.

På 18 års dannelsesrejse

1. Værdigrundlag for de 0-18-årige

Pædagogikken for de 0-18-årige skal hvile på et fælles overordnet værdigrundlag, hvor der er plads til mangfoldighed i både leg og læring ud fra de enkelte børns forskellige behov og forudsætninger.

Folkeskolen er en del af det kommunale børne- og ungeområde. De politiske udvalg og forvaltninger, der har ansvaret for skolerne, har som regel også ansvaret for de 0-5-årige og klubberne. Det har stor betydning for at sikre helhed og sammenhæng i hele området.

Skolefritidsordningerne (sfo) er integreret i skolernes pædagogiske arbejde med de yngste børn. Det medfører, at der arbejdes ud fra fælles mål både i undervisningen og i sfo. Det betyder også, at sfo skal være omfattet af læreplaner. Samarbejdet mellem daginstitutioner og skoler er afgørende for børnene, fordi der bygges videre på den viden, de har opnået inden skolestart. Og på den måde skabes der sammenhæng i de pædagogiske aktiviteter i overgangen fra børnehave til skole.

En konstruktiv overgang fra børnehave til skole og fra undervisning til sfo forudsætter et systematisk samarbejde mellem de forskellige institutioner og skoler. Dette kan med fordel organiseres og intensiveres i de enkelte distrikter eller afgrænsede lokalområder.

BKF anbefaler

- > at kommunernes sammenhængende børnepolitik, værdigrundlag og beslutninger for børn og unge fra 0 til 18 år gøres operationelle.
- > at daginstitutioner, skoler/sfo'er, fritidshjem og klubber i det enkelte distrikt har fælles mål for samarbejdet omkring børnene.
- > at kommunerne sikrer, at overgange fra daginstitution til skole og fra skole til ungdomsuddannelse udvikles

og kvalificeres, så pædagogik og faglighed hænger sammen i et progressivt forløb.

2. Børnene er fremtidens kulturskabere

Størstedelen af danske børn og unge tilbringer hver dag mange timer i skole og institution. Dette stiller store krav til det pædagogiske indhold og til de voksnes engagement. Det kræver en ægthed i form af sociale og ikke mindst kulturelle oplevelser og medinddragelse.

Kulturelt engagement betyder, at børn og unge indgår aktivt og deltagende. Det skal være kultur for børn og unge, med børn og unge og af børn og unge.

For at styrke børnenes og de unges kulturelle interesse og udfoldelser er det nødvendigt, at folkeskolerne indgår i et bredt samarbejde med de lokale klubber samt kultur- og fritidslivet. For ad den vej kan skolen medvirke til, at børn og unge udfordres som fremtidens kulturskabere og kulturbærere. Der er her særlig grund til at være opmærksom på de børn, der ikke er en del af forenings- eller klublivet.

Det betyder også et bredt samarbejde i kommunerne mellem områderne børn, unge og kultur. Det kan fx være inddragelse af museumspædagoger, billedkunstnere, musikere, forfattere, mediefolk og sportsudøvere i undervisningen samtidig med, at børn og unge bevæger sig ud i de miljøer, hvor kulturen udøves.

BKF anbefaler

- > at kommunerne sætter overordnede mål for børne- og kulturområdet, så dannelse og identitet udgør et fælles mål på området.
- > at de enkelte skoler indgår i et bredt samarbejde med lokalområdets kultur- og fritidstilbud.

Ledelse sikrer kvaliteten

1. Råderum og handlerum til ledelsen

Ledelsen af den enkelte skole spiller en meget afgørende rolle for hele skolens udvikling. Skoleledelsen er den lokale repræsentant for kommunalbestyrelsen og hermed garanten for, at de politiske beslutninger realiseres. Det gælder både de centrale og de lokale beslutninger.

Skoleledelsen skal sammen med skolebestyrelsen og medarbejderne udvikle visioner og lave strategiske planer for skolens fortsatte udvikling inden for lovgivningen og de kommunale mål og strategier.

Skoleledelsen skal sikre, at strategien omsættes til handling, og skal sammen med skolebestyrelsen og medarbejderne følge op på de strategiske planer.

Skoleledelsen skal sikre, at der skabes et miljø, hvor kompetenceudvikling og pædagogisk refleksion gør skolen til et kvalitetsbetonet og dynamisk læringssted for både elever og medarbejdere.

For at kvaliteten i skolens udvikling bliver så høj som mulig, er det afgørende, at skolens ledelsesteam sammensættes bredt, og at nye profiler og kompetencer inddrages. Sfoledelsen er således en naturlig del af skolens ledelsesteam.

Forvaltningsledelsen skal medvirke til at sikre skoleledelsen råderum og pædagogisk handlerum i form af tydelige og klare forventninger.

BKF anbefaler

- > at kommunerne udarbejder overordnede mål og forventninger for ledelse af det pædagogiske arbejde med børn og unge.

- > at forvaltningsledelsen i tæt dialog med skolelederne sikrer, at udvikling af en faglig og rummelig skole udgør et fælles ansvar i kommunen.
- > at skolens ledelsesteam har kompetencer inden for ledelse af det pædagogiske, det strategiske, det administrative og det personalemæssige område.
- > at kommunerne sikrer, at skoleledelsen har teoretiske kompetencer svarende til diplomniveau.

2. Tydelig og synlig kvalitet på hver enkelt skole

De stigende krav til skolerne stiller i meget høj grad krav til skolevæsenet og hermed til kommunerne om overordnet politik og strategi på hele børne- og skoleområdet. Selv om skolerne altid vil være forskellige ud fra den konkrete forankring i lokalområdet, er det stadig nødvendigt med en række fælles mål, der sikrer alle børn et skoletilbud af høj kvalitet i kommunen.

Det er kommunernes opgave at sikre, at nye love og bestemmelser bliver formidlet og implementeret på de enkelte skoler. Det skal derfor være tydeligt, hvordan kvalitetssikringen sker i forhold til skolerne. Forventningerne skal afstemmes, så der er klarhed over ansvarsfordelingen i kvalitetssikringen. Der skal ikke være tvivl om, hvad der følges op på, hvordan der følges op, og hvor ofte der skal følges op.

En god kvalitetssikring forudsætter et stærkt kommunalt ejerskab og en relevant faglig bemanding på forvaltningsniveau. Dermed overlades ansvaret for at imødekomme de politiske forventninger ikke til den enkelte skole.